
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија

Воронешки државен универзитет
Русија

Университет имени Гоце Делчева,
г. Штип, С. Македония

Воронежский государственный университет
Россия

Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

8-9 октомври 2020 / 8-9 октябрия 2020 / 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
С. Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија
Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Воронешки државен универзитет
Русија
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Петта меѓународна научна конференција

Пятая международная научная конференция

Fifth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЯ, КУЛЬТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

8-9 октомври 2020 | 8-9 октябрия 2020 | 8-9 October 2020

Штип

Штип

Stip

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

ФИЛКО
FILKO

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Билјана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Костадин Голаков
Наташа Сарафова
Ирина Аржанова
Кире Зафиров

Адреса на организацискиот комитет:

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

316.7(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција филологија, култура и образование (5 ;
2020 ; Штип)

Зборник на трудови / Петта меѓународна научна конференција ФИЛКО
филологија, култура и образование, 8-9 октомври 2020, Штип = Сборник
статей / Пятая международная научная конференция ФИЛКО филология,
культура и образование, 8-9 октября 2020, Штип = Conference proceedings
/ Fifth International scientific conference FILKO philology, culture and
education, 8-9 October 2020, Stip. - Штип : Универзитет “Гоце Делчев”,
2021. - 465 стр. ; 21 см

Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-787-2

1. Напор. ств. насл.

а) Културологија -- Собири

COBISS.MK-ID 52932613

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Жана Грачева, Филолошки факултет при ВГУ
Весна Коцева, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Виолета Димова, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Ковалов, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Виолета Димова (Македонија)
Даниела Коцева (Македонија)
Драгана Кузмановска (Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (Македонија)
Марија Кусевска (Македонија)
Силвана Симоска (Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Алемпиевиќ (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчиќ-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Неџати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чалџшкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)
Марија Рејес Ферер (Шпанија)
Технички секретар
Нагаша Сарафова
Јована Караниќиќ-Јосимовска
Ирина Аржанова
Главен и одговорен уредник
Драгана Кузмановска

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Жанна Грачева, Филологический факультет при ВГУ
Весна Коцева, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Виолета Димова, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Виолета Димова (Македония)
Даниела Коцева (Македония)
Драгана Кузмановска (Македония)
Ева Ѓергиевска (Македония)
Мария Кусевска (Македония)
Силвана Симоска (Македония)
Татъяна Стояновска-Иванова (Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Алемпиевич (Россия)
Татъяна А. Тернова (Россия)
Татъяна Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Мария Рейес Феррер (Испания)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Ева Бартос (Польша)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чалышкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)
Ученый секретарь
Нагаша Сарафова
Йована Караникич-Йосимовска
Ирина Аржанова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)

Марьяна Розенфельд (русский язык)

Бильяна Иванова (английский язык)

Снежана Кирова (английский язык)

Татьяна Уланска (английский язык)

Техническое редактирование

Костадин Голаков

Наташа Сарафова

Ирина Аржанова

Кире Зафиров

Адрес организационного комитета

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет

ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македония

Воронежский государственный университет

Филологический факультет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

EDITORIAL STAFF

Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Zhana Gracheva, Faculty of Philology, VGU
Svetlana Jakimovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Violeta Dimova, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Daniela Koceva (Macedonia)
Dragana Kuzmanovska (Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Marija Kusevska (Macedonia)
Silvana Simoska (Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (Macedonia)
Violeta Dimova (Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Alempijevic (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Ewa Bartos (Poland)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Selena Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Maria Reyes Ferrer (Spain)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalışkan
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Natasha Sarafova
Jovana Karanikic-Josimovska
Irina Arzhanova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)
Maryana Rozenfeld (Russian)
Biljana Ivanova (English)
Snezana Kirova (English)
Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kostadin Golakov
Natasha Sarafova
Irina Arzhanova
Kire Zafirov

Address of the Organizational Committee

Goce Delcev University - Stip

Faculty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Suzana R. Bunčić - ANDRIĆ'S EARLY STORIES WITH ELEMENTS OF ALLEGORY AND SATIRE	13
2. Катерина Видова - ГЛАГОЛСКИОТ ПРИЛОГ ВО УЛОГА НА ПРИЛОШКА ОПРЕДЕЛБА ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И НЕГОВИТЕ АНГЛИСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ	19
3. Ана Витанова - Рингачева - СОБИРАЧИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО НАРОДНО ТВОРЕШТВО ОД ЦЕПЕНКОВ ДО ДЕНЕС (НА 100-ГОДИШНИНАТА ОД СМРТТА НА МАРКО ЦЕПЕНКОВ)	27
4. Бранка Гривчевска - МОДУЛАЦИЈАТА КАКО ПРЕВЕДУВАЧКА ПОСТАПКА ВО МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА РОМАНОТ „ПАЛОМАР“ ОД ИТАЛО КАЛВИНО	33
5. Сашка Грујовска-Миланова - ИНТЕГРАЦИЈА НА ГЕРМАНИЗМИТЕ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК	43
6. Јованка Денкова - СОЦИЈАЛНИТЕ РАСКАЗИ НА АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ И БОРИС БОЈАЦИСКИ	49
7. Марија Ѓорѓиева Димова - ИНТЕРДИСКУРСИВНИТЕ ДИЈАЛОЗИ НА ЛИРИКАТА.....	57
8. Ивана Ѓорѓиева, Александар Нацов - ГАСТРОНОМСКИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ИСТОЧНИОТ РЕГИОН НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	69
9. Биљана Иванова, Драгана Кузмановска, Снежана Кирова ПРЕДНОСТИ ПРИ УЗУЧУВАЊЕТО НА СТРАНСКИ ЈАЗИК ОД НАЈМАЛА ВОЗРАСТ	75
10. Билјана Ивановска, Марија Кусевска, Цвета Мартиновска Банде ЈАЗИЧЕН КОРПУС НА МАКЕДОНСКИТЕ ИЗУЧУВАЧИ ПО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ	79
11. Лела Ивановска - КРЕАТИВНОСТА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК	87
12. Natka Jankova Alagjovska - INTERCULTURAL COMMUNICATION CONGITION OF ENGLISH LANGUAGE TEACHERS IN OUR COUNTRY AND ABROAD	95
13. Сашка Јовановска - УСВОЈУВАЊЕ ВТОР ЈАЗИК- ПЕДАГОШКА ГРАМАТИКА	105
14. Луси Караниколова-Чочоровска - „ПРОСВЕТИТЕЛСТВОТО ВО ЈУЖНОСЛОВЕНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРИ“ (ПРЕГЛЕД)	113
15. Карначук Ирина Јурьевна - ПОРЯДОК СЛОВ И ИНВЕРСИЈА КАК СПОСОБИ ВЪРАЖЕНИЯ ЕКСПРЕССИВНОСТИ	119
16. Милена Касапоска-Чадловска - ГРАМАТИКАТА ВО УЧЕБНИЦИТЕ ПО ФРАНЦУСКИ ЈАЗИК ЗА СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ	123
17. Лидија Ковачева - ДЕМОНОЛОШКИТЕ ПРЕТСТАВИ КАЈ АСИРЦИТЕ И БАБИЛОНЦИТЕ	133
18. Славчо Ковилоски - ПРОТОТИПИ НА ЖЕНСКИ ЛИКОВИ ВО МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНОСТ И ФОЛКЛОРОТ ОД XIX ВЕК	141
19. Весна Кожинкова - РЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТА ВО РОМАНОТ „МЕМОАРИТЕ НА АЛБЕРТ АЛНШТАН“ ОД КИРЕ ИЛИЕВСКИ.....	149

20. Кристина Костова, Марија Крстева, Наталија Попзарјева, Крсте Илиев, Драган Донеv - ДРАМАТА ВО СРЕДЕН ВЕК КАКО ОСНОВА ЗА ОЗНАЧУВАЊЕ НА КУЛТУРНИОТ ИДЕНТИТЕТ ВО АНГЛИЈА	155
21. Мирјана Коцалева, Александра Стојанова, Билјана Златановска, Наташа Стојковиќ - ПРИМЕНА НА РАЗЛИЧНИ МЕТОДИ НА УЧЕЊЕ НА ИНФОРМАТИЧКИТЕ ПРЕДМЕТИ	163
22. Весна Коцева - ГЛАВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА КОМУНИКАТИВНИОТ ПРИСТАП	169
23. Весна Коцева, Марија Тодорова - ОСНОВНИ НАЧЕЛА НА ПРИРОДНИОТ ПРИСТАП НА КРЕШЕН И ТЕРЕЛ	177
24. Даниела Коцева, Шукрије Барути, Снежана Мирасчиева - ЈАЗИКОТ И ГОВОРОТ ВО ФУНКЦИЈА НА ОПШТЕСТВЕНА И ИНДИВИДУАЛНА АДАПТАЦИЈА	183
25. Даниела Коцева, Снежана Мирасчиева - РЕФЛЕКСИЈАТА НА ОДДЕЛНИ ТЕЛЕВИЗИСКИ СОДРЖИНИ И ПОЈАВАТА НА НАСИЛСТВО КАЈ ДЕЦАТА	191
26. Драгана Кузмановска, Лидија Ристова, Биљана Иванова МОЌТА НА ФРАЗЕОЛОГИЗМИТЕ ВО СВЕТОТ НА РЕКЛАМИТЕ	199
27. Marija Kusevska - WHERE DIRECTNESS AND INDIRECTNESS RESIDE	207
28. Лидија Лумпова - СООТНОШЕНИЕ ГОЛОСА АВТОРА И ГОЛОСОВ ГЕРОЕВ В ХУДОЖЕСТВЕННИХ СИСТЕМАХ ТОЛСТОГО И ДОСТОЕВСКОГО (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА -ЭПОПЕИ Л.Н. ТОЛСТОГО «ВОЙНА И МИР», РОМАНОВ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ», «ИДИОТ», «БРАТЪЯ КАРАМАЗОВЫ»)	215
29. Ранко Младеноски - ХИПОТЕКСТОТ ВО ПОЕЗИЈАТА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ	223
30. К.А. Нагина - ТВОРЧЕСТВО Л.Н. ТОЛСТОГО В ПРОСТРАНСТВЕ СОВРЕМЕННОГО ФИЛОЛОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ	233
31. Георгий Недюрмагомедов - ФОРМИРОВАНИЕ МЕТАПРЕДМЕТНЫХ УМЕНИЙ УЧАЩИХСЯ ОСНОВНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	241
32. Першина Татьяна Ивановна - ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЕКТНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ГЕОГРАФИИ	247
33. Мария Попова - РОЛЬ И ФУНКЦИИ МУЗЕЕВ В ФОРМИРОВАНИИ СОВРЕМЕННОГО ГУМАНИТАРИЯ	253
34. Vesna Prodanovska-Poposka - ACQUIRING PROPER PRONUNCIATION: AN OVERVIEW OF A SET OF EXERCISES FOR IMPROVING ENGLISH LONG /i:/ AND /u:/ VOWELS	259
35. Цветанка Ристова Магловска, Младен Мицевски ИСКУСТВЕНО УЧЕЊЕ КАКО АЛАТКА ЗА ИНСПИРИРАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ ВО УГОСТИТЕЛСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	265
36. Петја Рогич, Драган Донеv - МИНАТИТЕ ВРЕМИЊА ВО БУГАРСКИОТ И МАКЕДОНСКИОТ ПРЕВОД НА „ВУЈКО ВАЊА“ ОД АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ ВО ОДНОС НА МИНАТИТЕ ВРЕМИЊА ВО СРПСКИОТ ПРЕВОД	273

37. Наташа Сарафова - ВЛИЈАНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И КУЛТУРНИТЕ ПОЛИТИКИ ВРЗ ВИДЛИВОСТА НА НАЦИОНАЛНИТЕ КНИЖЕВНОСТИ (Пример : Норвешка книжевност)	281
38. Наташа Сарафова, Марица Тасевска - АСПЕКТИ НА КНИЖЕВНИТЕ ИНДУСТРИИ ВО НОРВЕШКА	291
39. Simona Serafimovska - STRUCTURE OF THE ENGLISH LANGUAGE TEACHERS AT THE UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA	297
40. Елена Владимировна Сидорова - ЛОГИЧЕСКИЕ ОШИБКИ В ПИСЬМЕННЫХ РАБОТАХ УЧАЩИХСЯ	305
41. Александра Стојанова, Мирјана Коцалева, Наташа Стојковиќ, Билјана Златановска - ПРИМЕНА НА VARK МОДЕЛОТ ВО ПРОЦЕСОТ НА УЧЕЊЕ	311
42. Анета Стојановска-Стефанова, Марија Магдинчева-Шопова - ПРЕДИЗВИЦИТЕ ОД ПОЛИТИЧКАТА ГЛОБАЛИЗАЦИЈА ЗА ДРЖАВИТЕ	319
43. Aleksandra P. Taneska, Blagojka Zdravkovska-Adamova CREATING SYLLABUS AND DEVELOPING GRADING CRITERIA FOR MACEDONIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES AT SEEU ACCORDING TO NEEDS BASED ANALYSIS	327
44. Ольга Тихонова - И.В. ГЁТЕ КАК КИНОПЕРСОНАЖ: К ПРОБЛЕМЕ ДИАЛОГА ЛИТЕРАТУРЫ И КИНО	337
45. Марија Тодорова, Весна Продановска-Попоска - ГЛАСОВНИТЕ СИСТЕМИ НА ШПАНСКИОТ И НА АНГЛИСКИОТ ЈАЗИК	345
46. Емилија Тодоровиќ - ОБРАЗОВАНИЕ И ПРАКТИКА: УЧЕЊЕ ПРЕКУ РАБОТА-НОВ КОНЦЕПТ ЗА ПРАКТИЧНА ОБУКА ВО ТЕХНИЧКОТО ОБРАЗОВАНИЕ	351
47. Elena Trajanovska, Maja Gjurovikj, Biljana Ivanova - STANDARDS-BASED EDUCATION IN ACHIEVING LANGUAGE INTEROPERABILITY	357
48. Nina S. Ćeklić - NARRATIVE-STYLISTIC FEATURES IN THE NOVEL LETTERS TO DANILO KIŠ BY FILIP GAJIĆ	365
49. Уљянова Марина Алексеевна - ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СЕМАНТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ СЛОВА ВЗГЛЯД	373
50. Славица Урумова-Марковска - ПРОСВЕТИТЕЛСКИОТ ЛИК НА СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ ВО ПРЕДАНИЈАТА И ЛЕГЕНДИТЕ	383
51. С.Н. Филошкина, Ж.А. Борискина - АВТОР В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ (НА МАТЕРИАЛЕ КНИГИ Г. ГРИНА “Getting to Know the General. The Story of an Involvement”, 1984.)	391
52. Наталија Хабарова - АНГЛИЙСКИЕ ЗАИМСТВОВАНИЯ В СРЕДСТВАХ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ	397
53. Ольга Швецова - ЯЗЫКОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ «ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОЭМЫ» А.С. МАКАРЕНКО	407
54. Васко Шутаров - КУЛТУРА И КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА	415

**СОБИРАЧИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО НАРОДНО ТВОРЕШТВО ОД
ЦЕПЕНКОВ ДО ДЕНЕС
(НА 100-ГОДИШНИНАТА ОД СМРТТА НА МАРКО ЦЕПЕНКОВ)**

Доц.д-р Ана Витанова – Рингачева
Филолошки факултет
Универзитет „Гоце Делчев“ Штип

Апстракт

Собирачите на народното творештво биле и се насекаде каде човекот духовно опстојува(л), тука се за да го запишат она вредно усно кажување, кое пак постои откога постои мислата и зборот. Собирачот е всушност посредникот меѓу прастарата усна традиција и новата пишана форма на изразување. Тоа посредство подразбира издигнување мост меѓу илјадници години старата традиција на духовниот опстанок на човекот и современото. Скоро секоја педа на која стапнал човекот и пуштил корен, чува нешто вредно, чува песна, сказна, предание, легенда, чува жива слика од минатото. Современата наука денес има увид во фазите на развој, во голема мера благодарение на огромниот и непроценлив труд на собирачите и материјалите што ги оставиле како плод на својата работа. Во времето на Преродбата (втората половина на XIX век), македонските собирачи ја започнуваат својата мисија, да бидат будилници на македонската национална свест. Стожерот на таа мисионерска дејност е секако Марко Цепенков (1829-1920), од чија смрт годинава се навршуваат 100 години.

Клучни зборови: *собирачи, фолклор, народни умотворби, Марко Цепенков*

Оние на кои бајката најмногу им должи не се теоретичарите на книжевноста, ниту психолозите, туку етнографите, вели Макс Лити. Во својот труд „Европската сказна – форма и суштина“ тој им посветува посебно внимание токму на собирачите, на оние најзначајни ликови кога зборуваме за фолклорот и неговото значење за културниот и општествен напредок на човекот и заедницата. Каде би била денес науката (книжевната историја, фолклористиката, етнографијата, психологијата, антропологијата) без трудот на собирачите, оние кои на терен ги откопуваат вредните артефакти од духовното културно наследство на човештвото. Според Чистов дури и најдревните книжевности во светот (сумерската, древноегипетската) настанале пред не повеќе од 4000 години, додека фолклорот генетски потекнува од епохата во која се образувал човековиот збор, односно настанал пред 10000-13000 години. Чекорејќи назад во времето собирачот и неговиот информатор (пејач или раскажувач) раздиплуваат многу слоеви од фазите на општественото живеење на човекот. Светската етнографија ги бележи имињата на големите собирачи почнувајќи од сказните од Шлезвиг -Холштајн Курт Ранке; бајките и приказните на еден единствен одличен раскажувач ги издава Хансен, управител на етнографскиот архив во Марбург во *Усното пренесеување и личноста и Приказни и песни на ЕгбертГериц*

1951; големата збирка сказни од целиот свет на Фридрих фон дер Јејен, а по неа излегува и помалата збирка *Лицето на народот* од Ерих Рет; годишникот „Друштво за негување на бајките на европските народи“ 1956; големата збирка на шведски народни бајки на Валдемар Лунгман; во Франција Пол де ла Ри кој во 1955 започнал голем потфат под наслов *Бајките од целиот свет* и *Чудесни приказни од француските покраини*; Браќата Грим и нивната репрезентативна збирка сказни; Карл Хајдингја издал *Ризница на австриски бајки*; Итал Калвино *Италијански бајки*¹ и многу други. Историскиот континуитет на еден народ најлесно се согледува преку увидот во усната и пишана оставнина, создавана како индивидуален или колективен ангажман. Колективот несвесно создавал, напластувал слоеви богатство во трезорот на усната народна традиција, со тоа создал неверојатно цврст темел врз кој се градел националниот идентитет на народот.

Собирањето фолклорното богатство на македонско тло најпрво бил предизвик кон кој се упатиле собирачите странци. Историографијата запишала дека најраните записи на македонски народни песни се објавени од големиот српски етнограф и реформатор Вук Стефановиќ Караџиќ (1815 и 1822), за по него ист таков интерес пројавува рускиот славист Виктор Ивановиќ Григоровиќ кој за време на својот престој во Македонија (1844-1845), ќе ја запише првата приказна забележана од Острово со наслов „Цар Филип сос слонце чинит облок“, што ќе биде отпечатена дури во 1951 година од страна на Поленаковиќ. Најмногу за промоција на македонското фолклорно богатство има направено Стефан Верковиќ кој долго време живеел во Македонија и собрал богат етнографски и фолклорен материјал (1860). За време на големата духовна преродба се случува подвигот на Браќата Миладиновци и објавувањето на обемниот Зборник на народни умотворби во Загреб 1861. Набргу потоа на теренот на Македонија започнува активна собирачка дејност на големите собирачи Марко Цепенков, за чие име се вразува најобемната архива на материјали што ја поседува македонската фолклористика, како и активата на Кузман Шапкарев. Собирањето на народните умотворби ќе биде предизвик и за Ѓ. М. Пулевски, В. Икономов, Н. Тахов, П. Ѓиноски, Ј. Чешмеџиев и многу други. Посебен феномен претставуваат странските фолклористи кои издавале збирки со македонски народни умотворби (покрај Верковиќ се споменуваат П. А. Лавров, Ј. Поливка, А. Мазон, В. Р. Ѓорѓевиќ, В. Радовановиќ), кои на достоин начин го промовираа македонскиот фолклор надвор од нашите граници. Според Блаже Ристовски значајни референци претставуваат зборниците на Србинот М. С. Милоевиќ (1869), Русите В. Качановски (1882) и И. С. Јастребов (1886 и 1889), Бугаринот А. Т. Илиев (1889), како и зборникот на истакнатиот руски славист, етнограф, филолог и културолог П. Д. Драганов од 1894 година, бидејќи, приложената граѓа не само што се појавува со македонско национално обележје, туку и со македонскиот национален третман на материјалот.

Македонските научници коишто се занимавале со проучувањето на фолклорот, дале значајни прилози посветени на собирачите од XIX, но од XX век. Во втората половина на XX век, поточно од 1967 година, Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ Скопје ја интензивира собирачката дејност на

¹ Цитирано според Макс Лити, Европска сказна – форма и суштина, во: *Фолклорологија*, книга 1, приредувач Нина Анастасова-Шкрињариќ, Скопје, Табернакул, 2016, стр.100-120

терен. Публицистот и новинар Иван Глигоровски во 2008 година ја објави книгата „Современите собирачи на народни умотворби“ во која ги приложи профилите на дваесет собирачи на македонското народно творештво, меѓу кои се наоѓа и името на странската фолклористика Бирте Треруп која го истражува македонскиот фолклор. Во својата книга, Глигоровски ги дава имињата на: Стојан Силјаноски (Прилеп), Илија Китановски (Кратово), Илија Алушевски (Битола), Горги Белцигеровски (Битола), Трајан Никодиновски (Охрид), Димитар Узунски (Делчево), Иван Котев (Струмица), Милан Ристески (Прилеп), Драган Ристески (Прилеп), Пане Емшов (Неготино), Борис Стојчев (Кочани), Бирте Треруп (Копенхаген), Никифор Смилевски (Велес), Ангел Кулафковски (Велес), Ахил Николов Теохарев (Берово), Петко Домазетовски (Струга), Апостол Поп Јовановски (Валандово), Горги Котевски (Битола), Киро Герасимов (Кочани) и Костадин Кајдамов (Валандово). Покрај веќе споменатите собирачи, Иван Котев спомнува имиња на собирачи со кои бил во контакт и чија работа ја познава. Тој ги споменува: Блаже Тренески (Охрид), Александар Донски (Штип), Димитрија Стојчевски (Делчево), Стојко Митковски (с. Истибања), Венко Прилепчански (Штип), Алексо Бакрески (Битола) и многу други.²

Фолклорот ги чува највредните артефакти на пребогатата македонска народна традиција. Додека историјата кроела и прекројувала граници, а туѓите окупаторски умови ја пишуваале судбината на еден мал народ, токму тој народ пеел, раскажувал, колнел и благословувал, верувал во невозможното само за да опстане и во најстрашните невремиња. Селен и раселуван, раслојуван и разнебитуван, напатениот Македонец никогаш не престанал да создава и да ја крепи својата душа, потпрен на цврстото рамо на традицијата. Засолнет во нејзината пазува, барал надеж и утеха, но и поткрепа на мислата дека, корените ни се длабоко приклезтени, некаде во некое далечно, скоро незнајно време. И оттаму како да одекнува ехото на народниот пејач кој со торжествен глас пее, пренесувајќи ја песната низ времето до денес. До него покрај огништето седнат крст-нозе мудриот народен раскажувач ја започнува народната приказна: „Во едно далечно царство си живеел еден голем цар...“. Бескрајната низа тешко се кине, долга е и силна, на места јазлеста, кога под налетот на непријателската рака се склопчувала за да ја сочува својата сила, да не се скине, за да не ја уништат. Во услови на ропство, кога политичко-административната власт на поробувачите го држи во пранги малиот сиромашен народ, скоро и да е невозможно да се појави каква било акција за собирање и публикување на народните умотворби. Но тие опстанале и ги пренебрегнале сите подигнати сидови, се видоизменувале, попатно напојувајќи се со нови теми и мотиви, но сепак истрајале одејќи го беспакето.

Денес, современата наука може да направи прецизен увид во фолористичката и етнографска граѓа и да ги воочи сите слоеви што се формирале низ времето на развој на човекот и неговата мисла. Македонскиот фолклор апсорбирал доста елементи од културата на народите со кои доаѓал во непосреден допир. И затоа е неприфатливо, при проучувањето на словенската култура и традиција, да не се земе во обзир оставнината пронајдена на македонско тло. Собраната фолклористичка и етнографска граѓа дозволува да биде предмет на истражување

² Види во: Иван Котев. „Собирањето на фолклорот – традиција, состојби, перспективи“. Македонски фолклор бр.67, Скопје, 2009, стр.67-79

од фолклористички, антрополошки, антрополошко-лингвистички и секако социо-лингвистички аспект, со што се создава една поширока слика за народот и неговата историја.

Традицијата не е скаменет артефакт, таа е процес што неминовно доживува модификации и трансформации. Традицијата постојано доживува бројни контекстуални вработувања, што од друга страна зборува за нејзината способност за прилагодување. Долг и макотрпен е процесот на собирање, од наоѓање информатори, нивно мотивирање да почнат да го споделуваат тоа што го знаат, па сè до снимањето, запишувањето, дешифрирањето, класификацијата и жанровската определба на творбите. Тоа го знаеле сите запишувачи спомнати погоре во текстот, но тоа го знаат и оние кои сè уште ја ораат почвата богатата македонска традиција.

Најмаркантен пример за современ собирач и фолклорист, човек чиј животен позив е фолклорот, е струмичанецот Иван Котев³. Работејќи пет децении на собирање и публикување на собраниот материјал од терен, тој неминовно се соочувал со проблеми од полето на каталогизацијата и индексирањето на фолклористичката граѓа. Честопати, во недостаток на совет од компетентен истражувач на фолклористиката (кој најчесто не можел или не сакал да му пружи помош), тој самиот истражувал и воден од сопствената интуиција пробувал, референците соодветно да ги класифицира и индексира. Науката во тој поглед може да бара недостатоци, но тие се сосема минорни во однос на мисијата на Котев, богатството закопано длабоко во мислата на обичниот човек, да блесне со сета своја убавина. Она што импонира кај него, е обемноста на собраниот материјал, но и желбата да собере и публикува што е можно повеќе фолклористичка граѓа од струмичкиот регион, со што станува единствен собирач од таков профил. Самопожртвувано, со многу љубов и труд, Котев докажа дека скоро и да нема место каде човек може да пушти рака, а да не ископа вреден фолклорен артефакт. Со тоа само ја потврди тезата дека нашите предци од овој крај имале богат духовен живот, имале свој свет, ограден со густиот плет на традицијата и во него живееле и му пркоселе на забораот. Не можеле да бидат свесни дека знаењето што го носат во себе, во некоја блиска или подалечна иднина ќе прерасне во општочовечко културно благо.

Котев е само еден од мнозината следбеници на мисијата на најголемиот собирач на македонското духовно богатство, Марко Цепенков, прилепскиот

³ **Иван Котев** е роден во село Робово, Струмичко на 14.7.1939 година. По завршувањето на основното образование продолжува на Учителската школа „Гоце Делчев“ во Штип. По завршувањето учителствува во повеќе села, претежно во Кочанско и Струмичко. Желбата да се надградува и да го дооформи своето образование, го води во Штип каде се запишува како редовен студент на Педагошката академија, на групата Македонски со српскохрватски јазик, а по завршувањето на студиите извесно време работи како наставник по македонски јазик. Во меѓувреме дипломира како вонреден студент на Филолошкиот факултет во Скопје на групата Историја на книжевноста на југословенските народи со македонски јазик. Како надворешен соработник на Институтот за фолклор „Марко Цепенков“ од Скопје, интензивната собирачка и проучувачка дејност на фолклорот ја започнува во 1970 година. Тоа го работи и денеска. Има собрано повеќе илјади народни песни, приказни, анегдоти, кажувања, пословици, поговорки и др. Поголемиот дел од овие материјали се снимени на магнетофонски ленти, а добар дел се предадени на Институтот за Фолклор во Скопје. Има објавено повеќе книги од областа на образованието и фолклорот. Настапувал и настапува на бројни научни собири со свои соопштенија и реферати.

терзија од чие перо капат златни букви. Во овој труд нема да пишуваме за тоа кој бил Цепенков. Науката чува многу трудови на македонски и странски истражувачи кои се изјасниле за тоа. Денес, кога се навршуваат 100 години од смртта на Марко Цепенков, повторно се актуализира прашањето за неговото место во создавањето и чувањето на македонскиот национален идентитет. Цепенков бил визионер, но и пасиониран вљубеник во перото. Со својата природна дарба за меморирање, тој не само што ги складираше мотивските конструкции на чуените приказни, туку ги преоблекувал во нова облека. Со таа своја постапка, Цепенков станува феномен на своето време, автор кој ги надминал рамките на духовниот растеж на народот во тоа време. Тој го „изневерува“, како што вели Блаже Конески, народниот начин на кажување, а како плод на таа страсна љубов кон зборот, се раѓаат народните приказни што го носат цепенковиот предзнак. Но, токму раскажувачкиот талент што го имал во себе, му овозможува на Цепенков да ја надмине улогата на собирач/регистратор и внатрешната структура на народната приказна да ја збогати со низа трансформации, кои значат приближување кон методите на уметничката проза, заклучува Пенушлиски. Според него, штета е што Цепенков со ваквиот однос кон слушнатите приказни, оневозможил да се видат вистинските квалитети на мнозина надарени раскажувачи од кои тој ги слушал приказните, на пример на еден Ристо Прџан, Филип Јанев, на својот татко и други. Секако и професорот Пенушлиски и сите истражуважи на фолклорот, се согласни дека со ваквата интервенција од страна на Цепенков, приказните не изгубиле од својата естетска вредност. Тие останале убави, раскошни, слоевити творби во кои Цепенков ги вградил сето свое знаење, мудрост и љубов.

Од перспектива на десет децении од неговото физичко заминување, можеме само да ја потврдиме тезата дека, подвигот на Цепенков како собирач на македонски народни умотворби е највисокиот чин на почит и жртва за татковината и за својот народ. Во неговото дело се наоѓа потврдата дека традицијата е најверодостојниот документ за тоа дека сме народ со длабока традиција и богата оставнина на духовно наследство. Традицијата е ковчеша во кое се чуваат јазикот, фолклорот, митот, историјата, културата и уметноста кои во себе носат обрасци што се вклопуваат во универзалната слика на светот.

Користена литература

Кирилични:

1. Анастасова-Шкрињариќ, Н. (2016). *Фолклорологија*, Скопје, Табернакул
2. Витанова – Рингачева, А. (2013). „Зборовите си одат, но писмото останува“. Во: Иван Котев. *Мудроста на вековите*, македонски народни пословици и поговорки од Струмица и струмичко на Иван Котев, Современост, Скопје, 2013, 62, број 2, стр.137-141
3. Конески, Б. (1978). „Марко К. Цепенков“ во: *Огледи и беседи*, Београд, Народна књига
4. Глигоровски, И. (2008). *Современи собирачи на народни умотворби*, Скопје
5. Котев, Иван. (2009). *Собирањето на фолклорот – традиција, состојби, перспективи*. Македонски фолклор бр.67, Скопје, стр.67-79
6. Пенушлиски, К. (1988) *Одбрани фолклористички трудови*“, Скопје,

Македонска книга

7. Саздов, Т. (1974). *Марко Цепенков како собирач на македонското народно творештво*, Скопје, Мисла
8. Саздов, Т. (1986), *Фолклористички студии*, Скопје, Наша книга
9. Саздов, Т. (1995). *Македонските народни умотворби и нивните собирачи*, Скопје, Детска радост